

slikarstvu. K takim odlomkom, prikazom izpod peresa posameznih umetnikov, so vsaj minimalno pridjane črno-bele reprodukcije, da si bralec lahko ustvari vsaj približno podobo o naravi slikarjeve praktične preokupacije. Pisana beseda istih umetnikov je dostikrat neposreden tolmač umetniškega pojmovanja v najširšem smislu. Pri začetnikih modernizma so to še pisma, pozneje so to zapisi, predavanje, manifest, skratka, ne gre več za zasebno gledišče, pač pa za javno obravnavo takega ali drugačnega kova. Spremna beseda Tomaža Brejca Slikarji, ki pišejo, je sila zgoščena; zares škoda je, da ni širše zastavljena beseda, ki bi hkrati nanizala vsaj v orisnih črtah premene znotraj modernizma. Za široko rabo bi bilo to potrebno in ni dvoma, da avtor to zmore brez posebnega napora. Težko si je zamisliti sedanjo knjigo brez nadaljevanja, zato je zaupanje v avtorja in mestu, ker bi tako dobili celovitejšo podobo o slikarski umetnosti modernizma in avantgard. Potlej ne kaže skopariti pri spremni besedi ne z razlago ne z opombami, morebitnimi paralelizmi. Prej ali slej bo potrebno pomisliti na podoben izbor pisem, zapisov, teoretičnih pogledov, kot se kažejo med slovenskimi umetniki od impresionizma dalje.

Igor Gedrih

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Umjetnost riječi, časopis, ki izhaja v Zagrebu, prinaša v 4. številki posebej za to priložnost napisan prispevek Marie Dabrowske-Partyka *Projekcija bralca v romanih Šenoa*. Članek, ki ga je prevedla Neda Pintarić, govori o tem, kako je August Šenoa v zgodovinskih romanih računal na drugačnega bralca kot v svojih novelah. *Meta-tekstualnost v manirističnih književnih besedilih* je naslov prispevka, ki ga je napisal Pavao Pavličić in v katerem piše o težnji manirističnih pisateljev, da bi v svojih delih razlagali posamezna načelna literarna vprašanja. Zdenko Škreb poroča o znanstvenem sestanku avstrijskih in jugoslovanskih germanistov v Innsbrucku.

V dvojni številki (1, 2) zagrebškega *Foruma* objavlja slovenski pesnik Božidar Brezinščak Bagola prepesnitve trinajstih pesmi Josipa Murna Aleksandrova. Temu je dodal še kratko predstavitev Murnove poezije z naslovom *Josip Murn — trs samotni ali en sam*

čudež — to si ti. Novelo *Fosili* objavlja Zlata Kolarić Kišur. *Poslednja podeželska zgodba* pa je naslov novele, ki jo je napisal Josip Barković.

*

V 256. številki beograjske *Književne reči* so objavljena mnenja nekaterih pisateljev o tem, kakšen se jim je zdel novosadski pisateljski kongres. Tako se je Zdenka Aćin pogovarjala tudi s Cirilom Zlobcem in z Igorjem Torkarjem. Medtem ko se je Zlobec o kongresu izrazil ugodno (»kongres je... dokazal visoko stopnjo zrelosti«), je Torkar dejal, da kongres ni izpolnil njegovih pričakovanj, ker je »preveč zašel v politizacijo«. Zanimiva je morda Torkarjeva teza o psihični emigraciji razumnikov; pisatelji se še nekako odzivajo na družbena dogajanja, a kje so vsa združenja inženirjev, zdravnikov, profesorjev... Lina Vušković se je pogovarjala z Gregorjem Tomcem (*Tovariši gospodje, jaz vam ne verjamem*); ta govori o sožitju svojega sociološkega dela s punkovskimi besedili, ki jih piše, o centralizaciji moči v družbi, o subkulturi itd. Poleg posameznih člankov, ki se nanašajo na nevarna nastopanja

Stipeta Šušvarja (Svetlana Slapšak zah-teva, naj se Šušvar umakne z vseh javnih funkcij, ker ogroža demokratično ure-ditev, pri tem pa je s primerjavo z aforizmom Aleksandra Baljka duho-vito komentirala njegov »aforizem«: Teždeželi ne more nihče škodovati, niti peščica prenapetih književnikov ne. Tudi podcenjevati jih ne kaže, vendar jih lahko vsak hip obvlada ena sama četa vojakov.) Naj še omenimo rubriko Iz zgodovine okusa. V njej sta natis-njeni dve pesmi. Prva je ponatisnjena iz knjige *Ljudske zgodovinske pesmi* Demusha Shala in ima v prevodu na-slov *Strelja top, ječi deželca*. Stih med drugim pripoveduje tudi o tem, kako je Enver Hoxha izdal ukaz za osvoboditev »našega Debra« (ki je kajpak v Make-doniji). Knjigo je izdal kosovski zavod za učbenike leta 1973, prepovedali pa so jo šele predlanskim. Drugi ocvirek pa ima naslov *Jasenovac* in je še veliko hujši. Pesem je napisal in leta 1947 objavil Stanko Opačić-Čanica; ni po-membno, da je bil zdaj 82-letni polkov-nik Opačić nekdanji član glavnega štaba Hrvške, pa tudi član AVNOJ in ZAVNOH, po vojni pa nekaj časa minister. Pesem *Jasenovac* namreč izra-ža začudenje, kako da na zloglasno ustaško taborišče vse do konca vojne ni ustrelila partizanska puška, čeprav »na obeh obalah Save dva partizanska korpusa stojita.« Divizijski poveljnik izraža prepričanje celotne vojske, da ni nič nujnejšega od napada na Jasenovac, ki »še naprej golta može, otroke, žene«. Toda čez nekaj dni poveljnik pade in o njegovi smrti »šušlja se vse mogoče«. Stanko Opačić-Čanica ob koncu pesmi ugotavlja, da ostaja to vse do danes uganka. Do danes pa ne gre razumeti samo letnico, ko je izšla zbirka *Pot in brezpotja* in v njej pesem *Jasenovac*.

Skoraj vsa 687. številka beograjskih *Književnih novin* je namenjena odme-

vom z jugoslovanskega pisateljskega kongresa. Med prispevki, ki jih na-tiskuje, so tudi pozdravni govor Mar-jana Rožica ter razpravi Vena Taufer-ja in Cirila Zlobca, ki sta ju prevedla Dejan Poznanović in Miljenka Vite-zović. Iz preostalega dela časopisa naj omenimo pet zanimivih in samosvojih pesmi Ibrahima Hadžića in »literarne« aforizme Milovana Vitezovića.

V 2. številki novosadskega časopisa *Nový život* piše dr. Ján Kmet o prvem obdobju literarne zgodovine in kulture Slovakov v Vojvodini v dobi pred letom 1781 in po njem. O poštni umetnosti kot umetnosti sporočanja piše Andrej Tišma. Temu je pridružen še prvi med-narodni manifest poštna umetnosti.

Sedeminpetdeseta številka celovškega *Mladja* je zaradi denarne stiske okrnje-na. Največ se v njej pojavlja Janko Messner. Najprej s sedmimi pesmimi s skupnim naslovom *Nicaragua libre*. Pesniškemu odzivu na bivanje v tej trpeči deželi sledi Messnerjeva pesem *Sveta noč, blažena noč*, posvečena Ernestu Cardenalu za lanski božič. Janko Jezovšek je temu Messnerjevemu bese-dilu dodal še melodično parafrazo. Pavel Zdovc ugodno ocenjuje Messner-jevo knjigo *Naša lepa beseda*. Potem se Janko Messner še zajedljivo obrača na Reginalda Vospernika, čigar oce-na koroške politike mu ni bila všeč. Svojo repliko sprevrže v oseben napad na Vospernika, ki da je malone zavezil Zvezno gimnazijo za Slovence, obenem pa še mahne po »kakem (neobveščene-m) političnem asu v Ljubljani«, ki da mu utegne biti všeč Vospernikovo pisanje in ravnanje. Janko Messner se pod vse to sarkastično podpiše kot bivši učitelj Gimnazije za Slovence

in sedanji sotrudnik »promoskovskih komunističnih skupin« v Celovcu. Med najopaznejšimi prispevki pa je gotovo zapis o stopetdesetletnici Jožefa Štefana, rojenega v Sv. Petru pri Celovcu. Mladje se sprašuje, kolikšna je krivda Slovencev, da je lahko na Dunaju ob tej priložnosti izšel zapis, v katerem ni z besedico omenjeno, da je bil Jožef Štefan slovenski fizik, matematik, pesnik in publicist. V tem zapisu je med drugim tudi rečeno, da se je Stefan ukvarjal z južnoslovanskimi jeziki in s češkim zato, ker je imel veliko časa. Takim brezsravnim potvorbam postavlja Mladje po robu nekaj Stefanovih prispevkov, ki jih je objavil njegov gimnazijski profesor slovenščine Anton Janežič v svojem Glasniku za literaturo in umetnost leta 1958. Neverjetno, kako so njegove misli še danes žive, kakor da bi bile namenjene današnjim dogajanjem. Jožef Stefan namreč piše o šolanju slovenskih učencev, o njihovi asimilaciji, o družbenem zastavljanju Slovencev, o pisateljevanju in težavah slovenskih pesnikov in pisateljev, o nagolah literarnega glasila itd.

*

Svetlana Hristova Jocić objavlja v 3. številki skopske *Sovremenosti* izbor iz jugoslovanske ženske poezije. Po njenem uvodnem razmišljanju *Preoblikovanje paleolitske Venere* je v njenem

prevodu natisnjenih štirinajst pesmi štirinajstih sodobnih jugoslovanskih pesnic, med njimi je tudi Svetlana Markovič. O novi pesniški zbirki Svetlane Hristove Jocić z naslovom *Ea* piše Sande Stojčevski in jo ugodno ocenjuje. Ivan Ivanovski piše o dveh praznovodah, dveh klasičnih delih in predstavi za otroke. Ocenjuje Jugoslovansko antitezo, ki jo je uprizorilo narodno gledališče v Bitolju, igro Srečno novo leto 1949, ki jo je pripravila skopska Drama, Zikove v izvedbi narodnega gledališča v Štipu, Revizorja v uprizoritvi Turške drame v Skopju in Dogodivščine Ponga in Lucy, kar so pripravili v skopskem opernem gledališču.

*

Dvojna številka krakovskega tednika *Życie Literackie* (18, 19) je v znamenju štiridesetletnice konca vojne. Władisław Machejek piše v daljšem članku o Poljaki v maju leta 1945. Med drugim je objavljena tudi fotografija skupine inženircev, ki so kot prostovoljci sodelovali s partizanskim gibanjem v Jugoslaviji. Zbigniew Domino objavlja z naslovom *Poljaki so branili tudi Kijev* odlomke iz filmskega scenarija. Tednik prinaša še neznano korespondenco med generaloma Kazimierzom Sosnkowskim in Władisławom Sikorskim v Londonu leta 1942. To je že četrto nadaljevanje v objavljanju zaupnih depeš.

Ob imenovanju kardinala Kermaunerja

Kaj bi počel slovenski epigram,
če ne bi Mevlja ga navdihoval?
Karmauner bi obtičal v leci sam,
na Karnjskem bi bil manj en kardinal.

Dosežek pa je še bolj epohalen:
naš epigram bi več ne bil — banalec.

A. Š.